

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про Національний комітет України з попередження катування

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Цей Закон визначає правові засади діяльності Національного комітету України з попередження катування (далі - Національний комітет) як незалежного, постійно діючого, колегіального, наглядового державного органу зі спеціальним статусом для здійснення регулярних відвідувань місць позбавлення волі з метою забезпечення дотримання прав людини у частині попередження катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання та попередження порушень прав людини у сфері.

У цьому Законі під терміном «позбавлення волі» слід розуміти будь-яку форму обмеження волі особи (затримання, ув'язнення, тримання у спеціалізованих медичних, інших спеціальних закладах та установах, незалежно від форми власності за рішенням судового, адміністративного чи іншого органу влади чи посадових осіб¹.

У цьому Законі під терміном «місце позбавлення волі» означає будь-яке місце, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені волі, за розпорядженням державного органу чи за його вказівкою, або з його відома чи мовчазної згоди.

Стаття 1. Статус Національного комітету

Національний комітет є постійно діючим, колегіальним, наглядовим державним органом зі спеціальним статусом у сфері дотримання органами державної влади прав людини у частині попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання.

Національний комітет є юридичною особою, має печатку із своїм найменуванням та зображенням Державного Герба України.

Стаття 2. Сфера застосування Закону

¹ Відповідно до частини другої ст.4 Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань для цілей цього Протоколу позбавлення волі означає будь-яку форму утримання під вартою чи тюремного ув'язнення або поміщення особи в державне чи приватне місце утримання під вартою, яке ця особа не має права залишити за власним бажанням, за наказом будь-якого судового, адміністративного чи іншого органу.

Сферою застосування Закону є відносини, що виникають при реалізації прав і свобод людини в місцях позбавлення волі.

Стаття 3. Принципи діяльності Національного комітету

Діяльність Національного комітету ґрунтується на принципах законності, незалежності, колегіальності, об'єктивності, прозорості, доступності для громадськості, врахування загально визнаних міжнародних норм та стандартів у галузі захисту прав людини, повноти і всебічного розгляду питань та обґрунтованості прийнятих рішень.

Національний комітет не може делегувати свої повноваження третім особам, окрім випадків, передбачених цим Законом. Голова Національного комітету або його члени не можуть одноосібно здійснювати функції, покладені на Національний комітет.

Розділ II

СКЛАД, ПРИЗНАЧЕННЯ НА ПОСАДУ, ЗВІЛЬНЕННЯ З ПОСАДИ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СКЛАДУ НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Стаття 4. Вимоги до кандидата на посаду члена Національного комітету

Членом Національного комітету може бути призначено громадянина України, який на день призначення досяг 35 років, має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності не менше п'яти років та протягом останніх десяти років постійно проживає в Україні та на момент призначення не досяг встановленого законом пенсійного віку.

Не може бути призначено членом Національного комітету особу, яка має або мала судимість за вчинення злочину.

Члени Національного комітету є державними службовцями третьої категорії.

Члени Національного комітету працюють на постійній основі. На час виконання своїх службових обов'язків вони не можуть обіймати будь-які інші посади, у тому числі на громадських засадах, у державних та недержавних органах, організаціях, установах та на підприємствах, одержувати винагороди та разові гонорари за іншу роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Члени Національного комітету зобов'язані протягом місяця з дня призначення на посаду вийти зі складу засновників (співзасновників) підприємств та позбутися частки у майні підприємств.

Члени Національного комітету зобов'язані не пізніше 10 днів з дня призначення на

посаду скласти представницький мандат.

Після закінчення строку повноважень член Національного комітету продовжує виконувати свої обов'язки до призначення нового члена Національного комітету.

Член Національного комітету має право заявити про свою відставку у Верховну Раду України. Припинення повноважень члена Національного комітету не тягне за собою складання повноважень іншими членами Національного комітету.

Члени Національного комітету не можуть належати до політичних партій та/або виборчих блоків.

Розділ III

ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Стаття 5. Склад Національного комітету

Національний комітет складається з восьми членів.

Члени Національного комітету призначаються на посаду та звільняються з посади Верховною Радою України.

Члени Національного комітету призначаються на посаду та звільняються з посади Верховною Радою .

Члени Національного комітету обирають зі свого складу Голову Національного комітету та Заступника Голови Національного Комітету.

Національний комітет є повноважним при призначенні не менше шести його членів.

Повноваження члена Національного комітету починаються з дня його призначення і тривають чотири роки, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

Одна й та сама особа може бути повторно призначена членом Національного комітету лише двічі.

Стаття 6. Правила процедури

Комітет встановлює власні правила процедури, які, серед іншого, мають передбачати таке:

- 1) шість членів утворюють кворум;
- 2) рішення Національного комітету приймаються більшістю голосів присутніх членів.

Розділ IV

ПРАВА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ЧЛЕНІВ НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Стаття 7. Права членів Національного комітету

Члени Національного Комітету мають право:

1) невідкладного прийому Головою Верховної Ради України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, головами Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів та судів загальної юрисдикції України, Генеральним прокурором України, керівниками інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами;

2) на безперешкодне відвідування державних установ, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності;

3) на ознайомлення з документами, у тому числі і секретними (таємними), та отримання їх копій в державних установах, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах. Доступ до інформації, пов'язаної із службовою та державною таємницями, здійснюється в порядку, визначеному законодавчими актами України;

4) вимагати та отримувати від посадових і службових осіб державних установ сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм установ, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків;

5) запрошувати посадових і службових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі;

6) відвідувати у будь-який час будь-які місця позбавлення волі, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію щодо умов їх тримання;

7) бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

8) звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом²;

9) направляти у відповідні органи приписи Національного комітету у разі виявлення порушень прав і свобод людини для вжиття цими органами заходів щодо їх припинення та запобігання їх повторенню;

10) перевіряти, в межах компетенції, стан додержання та захисту прав і свобод людини відповідними державними установами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

11) вимагати та отримувати від відповідних органів інформацію щодо стану та/або результатів виконання приписів, запитів, розпоряджень або вказівок Національного комітету з питань, що належать до його компетенції згідно з цим Законом.

Стаття 8. Повноваження членів Національного комітету

До повноважень членів Національного комітету належить:

1) здійснення *планових регулярних відвідувань* місць, де знаходяться позбавлені волі особи, з метою попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання;

2) здійснення *позапланових оперативних візитів* до місць позбавлення волі за повідомленням оперативних інспекційних груп, вказаних у статті 10 цього Закону, про необхідність таких візитів;

3) участь у розробці та внесенні в установленому порядку Президенту України, Кабінету Міністрів України пропозицій щодо удосконалення законодавства, яке регулює питання захисту прав людини у частині попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання, або впливає на відповідні правовідносини.

Члени Національного комітету при здійсненні своїх повноважень зобов'язані діяти незалежно і неупереджено в інтересах людини.

Члени Національного комітету регулярно розглядають питання про поведження з позбавленими волі особами з метою посилення, за необхідності, їхнього захисту від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання.

Члени Національного комітету, в межах компетенції, ухвалюють *приписи*, які є обов'язковими для виконання.

² Пункти 7,8 потребують доопрацювання

Члени Національного комітету надають *рекомендації* відповідним органам для цілей поліпшення поводження з позбавленими волі особами та умов їхнього утримання, попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, ініціюють притягнення до відповідальності посадової особи, з вини якої таке поводження мало місце, а також надають *пропозиції* суб'єктам законодавчої ініціативи щодо удосконалення законодавства у відповідних сферах.

~~Члени Національного комітету ухвалюють мандат оперативним інспекційним групам на місцях, підтримують постійний робочий контакт з ними.~~

Повноваження оперативних інспекційних груп визначаються цим Законом, іншими актами законодавства.

Члени Національного комітету підтримують постійний контакт з Підкомітетом з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання Комітету проти катувань, а також іншими міжнародними та громадськими організаціями.

Повноваження члена Національного комітету можуть бути достроково припинені у разі:

- 1) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням;
- 2) припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;
- 3) порушення ним вимог, передбачених частинами третьою-п'ятою статті 4 цього Закону;
- 4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 5) неможливості виконувати свої обов'язки за станом здоров'я;
- 6) визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;
- 7) смерті.

+++++

Стаття __. Голова Національного комітету

Голова Національного комітету обирається Національним комітетом з числа членів Національного комітету відкритим голосуванням. Кандидатура на посаду Голови

Національного комітету висувається за поданням не менше чотирьох членів Національного комітету. Обраним на посаду Голови Національного комітету вважається кандидат, за якого проголосувало не менше п'яти членів Національного комітету.

Строк повноважень Голови Національного комітету визначається членами Національного комітету.

Після закінчення строку повноважень Голова Національного комітету продовжує виконувати свої обов'язки до призначення нового Голови.

Голова Національного комітету України може бути звільнений з посади у випадках, передбачених статтею 8 цього Закону.

Голова Національного комітету може бути звільнений з посади Голови Комітету за ініціативи членів Національного комітету.

Припинення повноважень Голови Національного комітету не припиняє його повноважень як члена Національного комітету.

У разі припинення повноважень Голови Національного комітету обрання на цю посаду здійснюється у порядку, передбаченому частиною першою цієї статті.

Національний комітет розглядає питання про дострокове припинення повноважень Голови Національного комітету за письмовим поданням не менше чотирьох членів Національного комітету та не раніше ніж через рік після його обрання або після попереднього розгляду питання про дострокове припинення його повноважень.

Припинення повноважень Голови Національного комітету не тягне за собою складання повноважень іншими членами Національного комітету.

Голова Національного комітету:

організовує діяльність Національного комітету;

вносить на розгляд Національного комітету питання порядку денного засідання Національного комітету, з урахуванням пропозицій членів Національного комітету;

головує на засіданнях Національного комітету;

скликає засідання Національного комітету;

оприлюднює щорічний звіт про діяльність Національного комітету та надсилає його Верховній Раді України;

є розпорядником бюджетних асигнувань на утримання і забезпечення діяльності Національного комітету;

представляє Національний комітет в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у відносинах з фізичними та юридичними особами в Україні та за кордоном;

підписує рішення Комітету;

підписує приписи, запити, розпорядження або вказівки, що видаються Національним комітетом відповідно до статей 7 та 8 цього Закону;

здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом та актами Національного комітету, прийнятими відповідно до нього.

Стаття ____ . Заступник голови Національного комітету

Заступник голови Національного комітету обирається Національним комітетом з числа членів Національного комітету відкритим голосуванням. Кандидатура на посаду Голови Національного комітету та його Заступника висувається за поданням не менше трьох членів Національного комітету. Обраним на посаду Заступника голови Національного комітету вважається кандидат, за якого проголосувало не менше п'яти членів Національного комітету.

Строки повноважень Заступника голови Національного комітету визначаються членами Національного комітету.

Після закінчення строку повноважень Заступник голови Національного комітету продовжує виконувати свої обов'язки до призначення нового Заступника.

Заступник голови Національного комітету може бути звільнений з посади у випадках, передбачених статтею 8 цього Закону.

Заступник голови Національного комітету може бути звільнений з посади Заступника голови Комітету за ініціативи членів Національного комітету.

Припинення повноважень Заступника голови Національного комітету не припиняє його повноважень як члена Національного комітету.

У разі припинення повноважень Заступника голови Національного комітету обрання на цю посаду здійснюється у порядку, передбаченому частиною першою цієї статті Закону.

Національний комітет розглядає питання про дострокове припинення повноважень Заступника голови Національного комітету за письмовим поданням не менше трьох членів Національного комітету.

Припинення повноважень Заступника голови Національного комітету не тягне за собою складання повноважень Головою та іншими членами Національного комітету.

Заступник голови Національного комітету:

виконує обов'язки голови Національного комітету у разі відсутності голови Національного комітету або неможливості здійснення ним своїх повноважень.

Стаття ____ . Щорічна доповідь Національного комітету

Протягом першого кварталу кожного року Голова Національного комітету представляє Верховній Раді України щорічну доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини в місцях позбавлення волі органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і свободи людини у частині попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Щорічна доповідь повинна містити висновки та рекомендації, спрямовані на поліпшення стану забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

За щорічною доповіддю Національного комітету Верховна Рада України приймає постанову.

Щорічна доповідь разом з прийнятою постановою Верховної Ради України публікуються в офіційних виданнях Верховної Ради України.

+++++

Розділ V

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Стаття 9. Секретаріат Національного комітету

Організаційне, науково-експертне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності Національного комітету здійснює Секретаріат Національного комітету на чолі з керівником Секретаріату Національного комітету.

Положення про Секретаріат Національного комітету, його структура і штатний розклад затверджуються Національним комітетом.

Керівник Секретаріату Національного комітету призначається Національним комітетом за поданням Голови Національного комітету з числа громадян, які мають право на зайняття посади державного службовця.

Керівник Секретаріату Національного комітету не може належати до політичних партій, виборчих блоків, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Керівник та інші посадові особи Секретаріату Національного комітету є державними службовцями, категорії посад яких прирівнюються до відповідних категорій посад працівників апарату Кабінету Міністрів України.

Умови оплати праці працівників Секретаріату Національного комітету встановлюються Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Фінансування діяльності Національного комітету здійснюється за рахунок Державного бюджету України та щорічно передбачається в ньому окремим рядком. Національний комітет розробляє, подає на затвердження Верховної Ради України та виконує кошторис своїх витрат.

Фінансова звітність подається Національним комітетом у порядку, встановленому законодавством України.

Верховна Рада України і відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування створюють необхідні умови для діяльності Національного комітету.

Стаття 10. Оперативні інспекційні групи

Оперативну перевірку на місцях даних про порушення прав осіб, що знаходяться в місцях позбавлення волі, у частині попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання здійснюють оперативні інспекційні групи.

Оперативні інспекційні групи створюються при Міністерстві юстиції, Міністерстві внутрішніх справ, Департаменті з питань виконання покарань, Міністерстві оборони, Державній прикордонній службі, Міністерстві охорони здоров'я, Міністерстві освіти і науки, Міністерстві праці та соціальної політики в кожній області.

До складу оперативних інспекційних груп входять п'ять представників від центральних органів виконавчої влади, визначених у частині другій цієї статті, та п'ять представників від громадських організацій.

Персональний склад частини оперативних інспекційних груп від центральних органів виконавчої влади затверджуються керівниками центральних органів виконавчої влади, визначених у частині другій цієї статті, які призначають цих представників.

Персональний склад частини оперативних інспекційних груп від громадських організацій затверджує Національний комітет за поданням громадських організацій.

Фінансування діяльності оперативних інспекційних груп здійснюється у межах відповідних щорічних бюджетних призначень центральних органів виконавчої влади,

при яких створюються оперативні інспекційні групи.

Оперативні інспекційні групи уповноважені:

- 1) Відповідно до мандату Національного комітету відвідувати місця позбавлення волі без попереднього повідомлення та згоди органів державної влади за приписом Національного комітету;
- 2) зустрічатися з особами, що перебувають в місцях позбавлення волі;
- 3) ознайомлюватися з обставинами затримання, тримання під вартою та утримання осіб в місцях позбавлення волі;
- 4) отримувати доступ до матеріалів справи осіб в місцях позбавлення волі;
- 5) виконувати інші функції, визначені мандатом Національного комітету.

Коментар: Відповідно до змісту статті 10 в кожній області мають бути створені незалежні одна від одної 7 оперативних інспекційних груп (далі – ОІГ) від кожного з Центральних органів виконавчої влади, зазначених в частині 2 статті 10 чисельністю по 5 державних службовців та по 5 представників від громадських організацій в кожній ОІГ. По змісту статті 10 незрозумілі наступні моменти:

- кому підвітні кожна із семи ОІГ на території області? Якщо персональний склад ОІГ від МВС в області затверджується керівником МВС, то логічно, що персональний склад ОІГ від МВС має бути підвітним МВС. Але як мають взаємодіяти персональний склад від МВС з персональним складом від громадських організацій, затвердженим Національним комітетом і відповідно підвітним Національному комітету?

- як може діяти персональний склад ОІГ, підвітний Центральному органу виконавчої влади, відповідно до мандату Національного комітету?

- за якими ознаками призначаються членами ОІГ представники від Центральних органів виконавчої влади? Чи це діючі співробітники з додатковими функціональними обов'язками, чи це співробітники, діяльність яких полягатиме лише в членстві в ОІГ?

- хто має здійснювати керівні функції у складі кожної оперативної інспекторської групи і в чому ці функції мають полягати?

- у чому полягає фінансування діяльності оперативних інспекційних груп і чим вони мають бути забезпечені? За рахунок Центрального органу виконавчої влади фінансується діяльність персонального складу ОІГ, затвердженого керівником органу, чи всієї групи?

Вважаю, що ОІГ при МВС будуть дублювати діяльність постійно-діючих мобільних груп, а тому вважаю доцільним створити ОІГ на базі створених мобільних груп з відповідним переформатуванням та фінансуванням.

Також не прописані механізми взаємодії ОІГ з Національним комітетом, а також схема подання інформації від ОІГ до Національного комітету та реагування на неї.

Стаття 11. Гарантії здійснення Національним комітетом своїх функцій

Для належного виконання Національним комітетом своїх функцій органи влади зобов'язані надавати:

1) доступ до будь-якої інформації про чисельність позбавлених волі осіб у місцях утримання під вартою, визначених у пункті 6 частини першої статті 7, а також про кількість таких місць та їхнє місцезнаходження;

2) доступ до будь-якої інформації, що стосується поведінки з цими особами, а

також умов їх утримання під вартою;

3) доступ до будь-яких місць утримання під вартою, їхніх споруд та об'єктів;

4) можливість проводити конфіденційні бесіди з позбавленими волі особами без свідків, особисто, або, за необхідності, через перекладача, а також з будь-якою іншою особою, яка, на думку Національного комітету, може надати відповідну інформацію;

5) можливість безперешкодно вибирати місця, які вони бажають відвідати, та осіб, з якими вони бажають поспілкуватись;

Жодний орган чи посадова особа не може призначати, застосовувати, дозволяти або допускати будь-яку санкцію стосовно будь-якої особи чи організації за повідомлення Національному комітету будь-якої інформації, правдивої чи хибної, та жодна така особа чи організація не можуть бути будь-яким іншим чином обмежені.

Конфіденційна інформація, зібрана Національним комітетом, не підлягає розголошенню. Дані особистого характеру публікуються лише за прямо вираженою згодою відповідної особи.

Стаття 12. Обов'язки членів Національного комітету

Члени Національного комітету зобов'язані додержуватися Конституції України і законів України, інших правових актів, прав та охоронюваних законом інтересів людини і громадянина, забезпечувати виконання покладених на нього функцій та повною мірою використовувати надані йому права.

Члени Національного комітету зобов'язані зберігати конфіденційну інформацію. Це зобов'язання діє і після припинення їхніх повноважень.

У разі розголошення таких відомостей члени Національного комітету несуть персональну відповідальність у встановленому законодавством порядку.

Розділ VI

ІНШІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Стаття 13. Соціальні гарантії для членів Національного комітету

Членам Національного комітету після закінчення строку їх повноважень надається попередня робота (посада), а у разі неможливості (ліквідація підприємства, установи, організації) - їм надається рівноцінна робота на іншому підприємстві, в установі, організації або вони зараховуються до резерву кадрів державної служби Національного комітету за посадою, що відповідає їх професійному рівню, з урахуванням рангу державного службовця.

На період працевлаштування за колишніми членами Національного комітету зберігається середньомісячний заробіток, але не більше одного року.

Порядок виплати зазначених коштів визначається Кабінетом Міністрів України.

Р о з д і л VI

Стаття 14. Прикінцеві положення

Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Кабінету Міністрів України у шестисячній термін з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення змін до законів України у зв'язку з прийняттям цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України

В.ЮЩЕНКО

м. Київ, « » _____ 200_ року
N _____